

ПРОФ. АННА КРЪСТЕВА, ПРЕПОДАВАТЕЛ
В ДЕПАРТАМЕНТА „ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ“ НА НБУ:

Бойко Борисов и ГЕРБ са преминали зенита си Имат власт, но магистралите омръзнаха и на най-върлите фенове

Тандемът безотчетна власт – безотчетен главен прокурор продължава да се бетонира

Интервю на **Албена Бъчварова**

■ Проф. Кръстева, през 2019 г. на много места по света имаше масови продължителни протести. Българите, изглежда, имаха немалко поводи за реакция – „Апартаментгейт“, НАП-лийкс, кризата в БНР, избора на главен прокурор, дори опита за неплащане на първия ден на болничните, но протестна вълна нямаше. Какво е вашето обяснение? Заубата на инстинкта за съпротива у обществото? Или нормализацията, на която се радва България, ако се позволим на начина, по който премиерът Бойко Борисов описва ситуацията след местните избори?

Протестната енергия беше жива и в България: медицинските сестри постигнаха конкретен резултат – 950 лв. заплата и по-висока обществена осъзнатост на дефицитите и деформациите в здравеопазването; битката на майките с деца с увреждания е епична – и заради системното пренебрежение на тежките им проблеми, и заради често озъбеното лице на властта, сипеща обиди, и заради отстраняването на Валери Симеонов от вицепремиерския пост; водният режим в Перник също възмути и мобилизира.

Вашият въпрос отправя към друг тип протести, които надхвърлят специфичните проблеми

на отделни групи и катализират мощно масово гражданското недоволство, което прераства в съпротива и цели радикална промяна на управляващите или режима. Няколко стратегии са прилагани у нас, за да не се получи кумулативният ефект на масова протестна вълна. Хляб и зрелища при „Апартаментгейт“ – паднаха няколко ключови глави в ГЕРБ за успокоение на публиката, а и за радост на конкурентните им кръгове сред отстранената ги партия. Френските синдикати блокираха Париж и страната само при намерението на правителството за пенсионна реформа преди обсъждането на каквото и да е текст. А дори при

Проф. д-р Анна Кръстева е преподавател в департамента „Политически науки“ в Нов български университет. Завършила е специалност „Философия“ в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ с магистърска степен и университета „Клод Бернар“ в Лион, Франция – с диплом DESS. Защитила е докторска дисертация на тема „Социално-философски проблеми на информатизацията“. Владее отлично няколко езика – френски, английски, руски, испански, на които изнася и лекции. Гост-преподавател в престижни чуждестранни университети и лектор на многобройни научни форуми, ръководител и оценител на голям брой международни научно-изследователски проекти, член е на научни съвети на уважавани изследователски организации и центрове в целия свят. Тя е доктор хонорис кауза на университета „Лил 3“, Франция, и е носител на Ордена на академичните палми (Chevalier dans l'Ordre des Palmes Académiques).

лобисткото предложение за първия ден на болничните родните синдикати не мобилизираха масова протестна вълна. Третата стратегия е един протест да се анихилира чрез друг – видяхме яки младежи да защитават бъдещия главен прокурор. Най-впечатляващата стратегия е предизвикване на протести заради призраци – родители, които гневно защитават децата си от „норвежци“ и зли чудовища, искащи да им ги откраднат. Те дискредитират самата идея за протести и най-вече за протести, които да доведат до реална промяна. Няма как да промениш караконджули.

Различните протести, които за-

ляха света през 2019 г. – 500 000 в Мадрид за климатичните промени, стотици хиляди за демокрация дълги месеци в Хонконг, антиправителствени демонстрации и сблъсъци в Боливия – имат две особености: голяма кауза, която мобилизира огромни множества, и вяра на гражданите, че са трансформираща сила, че е във властта им да донесат промяна.

И двете липсваха у нас през изтичащата година. Българското протестно гражданство е като Спящата красавица – знаем, че може да се събуди и да залее площадите, но го прави най-вече при голямо вдъхновение и ярък антипринц – Виденов, Пеевски...

■ **От ваша гледна точка имаше ли някаква промяна на стила и на философията на управлението през миналата година? И в каква посока смятате, че ще се развиват те през тази?**

Два труса преживя ГЕРБ през годината – организационен и електорален: изгонването на „вечния втори“ и напукването на хегемонията на управляващите в местната власт. Публиката отдавна очакваше отстраняването на Цветан Цветанов и нямаше изненада, че то не предизвика сътресение. Той няма харизмата нито на лидер, нито на жертва, а „не-

зовите“ са лоялни към властта и едни бяха отстранени, а други – приобщени. Пукнатини в самочувствието донесоха местните избори – малката разлика между Йорданка Фандъкова и Мая Манолова, нови районни кметове в София от „Демократична България“, отслабена първа позиция.

Бойко Борисов и ГЕРБ са преминали зенита си – имат власт, но нито вдъхновяват с визия и стратегия, нито удовлетворяват с политики, магистралите омръзнаха и на най-върлите фенове. Крепят се основно на клиентелизъм, домове за гости и тъщи, бизнес, захранван с еврофондове... Борисов знае, че пропукванията ще се множат и задълбочават, ръководствата се с Тръмп, презгръща посланици и евролидери, защото няма друга стратегия как да спре този процес. А дали ще е смирен преди избори или наперен през останалото време, са незначителни детайли.

Няма успокоение и по линия на непрестанния сблъсък премиер–президент. Мачът засега е равен. На имиджово равнище печелят и двамата и затова с еднакво усърдие и от двете страни подклаждат непрестанно огъня. Но Борисов вече не е единственият лидер, а и не може да забрави с каква лекота генералът летец, неопитен в политиката, влетя в държавното лидерство, устойчиво конкурирайки и изпреварвайки рейтингово най-опитния лидер. Дуелът продължава.

— Борисов имаше активна външнополитическа година. Той се вгаве в ролята на медиатор, голям приятел на всички – от Меркел и Юнкер до Путин, Ердоган и Орбан. И на Тръмп вече. Борисов продължи да лавира между Русия и САЩ – как му се получаваше? И как ще се

развие този тип политика на лавирането през 2020 година?

Премиерът Борисов не харесва особено президента Макрон, но го имитира в усърдието във външната политика като заместител на впечатляващи резултати у дома. За разлика от Макрон, който стяга имидж, като се кара с Тръмп, НАТО, Северна Македония, Борисов се разбира и с Тръмп като с бизнесмен („Той като бизнесмен ме разбра“), и с Путин като бивш шеф на КГБ („Той ще ме разбере за шпионския скандал“). Стъпка напред, две назад – танцът с Путин е по бал-

СТЪПКА НАПРЕД,
ДВЕ НАЗАД –
ТАНЦЪТ С ПУТИН
Е ПО БАЛКАНСКА
МЕЛОДИЯ

канска мелодия, с една идея по-европейски от този на Вучич – две стъпки към Путин, една към ЕС.

Кулминацията с Тръмп трябва да разбираме в три перспективи: трансакционна, ценностно-демократична и външнополитическа. Изтребителската дипломация, 3% БВП за отбрана при натовски норматив 2%, координационен център във Варна като прелюдия към база очаквано бяха ознаменувани с крепко ръководстване. Нямаше как при толкова милиарди да не стане въпрос и за демократични ценности, и за борбата с корупцията. Има високи очаквания у българската демократична общественост тези декларации да не остават прост част от ге-

коративния дипломатически протокол.

Външнополитическата кулминация е и Борисова победа във вътрешнополитическия мач, при това двойна – показва на пилота президент кой избира изтребителите и кой получава ръководстване.

— По какъв начин смятате, че ще се развият отношенията вътре в управляващата коалиция и доколко реална е възможността т. нар. патриоти да прекратят границата, която да застраши управлението? Към момента изглежда, че рисковете пред властта могат да дойдат само вътре от самата нея заради утвърждаващата се липса на реална парламентарна опозиция. Ще продължи ли хармонията в отношенията ГЕРБ–ДПС? Има ли БСП потенциал да започне да действа като опозиция, или ще се задълбочат тенденциите на вътрешнопартиски разпад и на залитане по псевдопатриотарски каузи? Доколко застрашено ще е лидерството на Корнелия Нинова?

Три парадокса в отговор на тройния ви въпрос. Ехтящите скандали, разломи, разколи сред патриот-националистите с карикатурни роли на участниците в тях не оказват никакъв ефект върху огромното им влияние върху политическия дневен ред. Самото им влияние също е несъразмерно по-голямо от електоралната им тежест. В Средновековието са се водели сериозни спорове колко дявола могат да се съберат на върха на една игла. Днес също така сериозно наблюдаваме колко джендъри могат да се съберат на върха на една перманентна кампания. Населването на публичния дискурс с

имагинерно-реални персонажи – джандъри, норвежци и т.н., блокирането на множество политици в защита на нуждаещите се от защита от домашно насилие деца и жени, ясно илюстрират кой у нас дава тон.

ДПС–ГЕРБ – да, хармонията ще продължи. Парадоксът на ДПС е, че тя е най-завършеният вариант на партия cash and carry, но именно тя е най-стабилната партия у нас, която винаги печелившо търгува подкрепата си за управляващите. Цветът не ги интересува – червен преди, син сега.

Най-парадоксалният казус е БСП. Няма вече почти нищо ляво в тази партия, но именно тя и само тя се е разпростряла в цялото не-ясно пространство. Пълното загробване на прогресистките ценности и ентузиазираното презръщане на джандърско-патриотарски екзалтации не подриват, а подсилват лидерството на Корнелия Нинова, продължаваща радикално да променя чипа на столетната си партия.

■ В обществено-политическото пространство се появиха две нови формации – на Слави Трифонов и на Мая Манолова. Могат ли да се превърнат във фактор в политическия живот, или са натоварени с немалка доза свръхочаквания?

Огромно е желанието за политическа алтернатива – и статуквото все по-малко е харесвано, и липсата на опозиция – парламентарна или извънпарламентарна – е нездравословна за демокрацията. Затова е и високият предварителен рейтинг на Трифонов и Манолова. Могат ли нови алтернативи да бъдат реализирани от стари лица? Мая Манолова беше безспорно силен омбудсман и изпъл-

ни със съдържание институцията. Именно като омбудсман тя беше и единственият лъв играч с битки – къде медийни, къде реални – за трудещите се и уязвимите. Именно като неформален омбудсман възнамерява да продължи и занаят с безплатните юридически организации за гражданите. Засега прилича на лява версия на Меглена Кунева – ярко влизане в нова политическа роля, достойно представяне в дясна София и постепенен спад след звездния миг. Тя е боец, не изключвам и изненади. Слави Трифонов силно развогни през годините опозиционния си

МАНОЛОВА ПРИЛИЧА НА ЛЯВА ВЕРСИЯ НА МЕГЛЕНА КУНЕВА

капитал. Главно липсата на друга алтернатива налива интерес в неговия проект.

„Спаси София“ доказва, че пробива са възможни, при това с проста формула – регулярна критика от долу, резонираща с недоволството на гражданите и фокусираща се върху разбираеми за всички теми – емблематичен площад, безотговорно изливане на публични средства в приближени фирми, неефикасно и непрозрачно управление. „Славейков“ и „Граф Игнатиев“ станали ярки образи на управленските дефицити на ГЕРБ в столицата. „Спаси София“ е по-далновидна от „Няма такава държава“ – критиката, съчетана с мисия, привлича по-широк кръг граждани от раду-

калността на тоталното отрицание.

Година и половина не е малко политическо време, ако нов гражданско-политически субект започне не магически, а всекидневно и неуморно „да спасява“ България.

■ Какъв стил на действие ще наложи тандемът Гешев–Цацаров според вас в светлината на върховенството на закона, спазването на човешки права и свобода?

Новият главен прокурор вече влезе в политологичните ни курсове с уникалното твърдение за непризнаване независимостта на властите и с таргетиране не на престъпници, а на опоненти.

България е най-корумпираната държава в ЕС. Няма осъдени политици по високите етажи на властта. Тандемът безотчетна власт–безотчетен главен прокурор продължава да се бетонира.

Неслучващата се съдебна реформа еднакво тревожи българските граждани, мислещите анализатори, Венецианската комисия, Комитета на министрите на Съвета на Европа. Паническата реакция на Борисов – ще назначим най-независимия прокурор, който да може да разследва главния прокурор, на когото по Конституция ще продължава да бъде подопечен – показва осъзнатост, че ситуацията става неприемлива, но и неспособност да се откъсне от мрежата управляващи, бизнесмени, медийни магнати, прокурори, която ни управлява.

■ Доколко българският дневен ред съвпада(ше) с общоевропейския? Защо според вас така устойчива се задържа темата (и страхът) за „защита на традиционното семейство от Ев-

ропа”, която продължава като тънка червена линия да преминава през силната съпротива срещу Истанбулската конвенция, после срещу неприетата Стратегия за детето, та чак до Закона за социалните услуги? Същевременно сякаш голямата световна тревога и битката за климата са на по-заден план.

Българските елити все повече ни отдалечават от европейския дневен ред. Още с огромен интерес чакам да видя образец модел на традиционно семейство, който яростните му защитници да ни демонстрират с личен опит.

Виждаме сблъсък на две разбираня за политика. Първото е родно консервативна версия, която е ориентирана към миналото, а въобразеното минало е толкова привлекателно: в него жените не ги бият, още по-малко ги убиват, а ги приютяват в традиционни семейства; същото се отнася и за децата – и тях не ги бият и насилват, защото това е немислимо – макар и напълно реално – в сакрализираното традиционно семейство. Миналото и традицията така са защитили жените и децата, че да ги бият и убиват е дребно отклонение от настоящето, което няма нужда нито от конвенции, нито от стратегии, нито от политики. Миналото и традицията имат магическа политическа сила, те вече са се случили във въображението на своите носители и не изискват никаква интервенция в настоящето.

Второто разбиране е ориентирано към бъдещето, което – за разлика от красивото въобразено минало – се преживява катастрофично като неуправляеми климатични промени, деградация на околната среда, липса на хори-

зонти за младите. Тази втора визия изисква спешни, неотложни политики днес, за да има бъдеще утре. За да е безпроблемна хегемонията на традиционалисткия роден консерватизъм, атаката към климатичните мобилизации е фронтална и тотална.

Целта е да се изкорени самата възможност за мощна протестна ековълна у нас. Тази атака парадоксално е най-вече персонална – няма грях, в който лидерката на глобалните климатични протести да не е обвинена: това, че е пътник във времето и идва от миналото – вероятно не това на

**МИНАЛОТО И
ТРАДИЦИЯТА ТАКА
СА ЗАЩИТИЛИ
ЖЕНИТЕ И ДЕЦАТА,
ЧЕ ДА ГИ БИЯТ И
УБИВАТ Е ДРЕБНО
ОТКЛОНЕНИЕ**

традиционното семейство, е сигурно най-малкият от тях.

През септември канадска колега ми прати впечатляваща снимка: огромно множество, хора и хора, и хора – най-голямата демонстрация в Монреал за всички времена, напълно мирна и конструктивна. Отговорността за климата е отговорност към децата, планетата, бъдещето на всички ни. Родните яростни критици са обсебени от фигурата на младата активистка – човек на годината според „Таймс“ (*Грета Тунберг, Бел. ред.*), но не и според родните консерватори – и са напълно незрящи за милионите граждани в Европа и по света, които искат да имат възможно и справедливо бъдеще.

— Какво ще бъде най-голямото предизвикателство пред България и пред света пред следващата година?

От посткомунизъм към постдемократия – така бих резюмирала тридесетилетната ни трансформация. 2020 г. ще задълбочава постдемократията. Тя не е контрардемократия, нито антидемократия. Постдемократията е състояние, при което демократичните институции продължават да съществуват, но елитите постепенно се изправят от съдържание и ги превръщат в „празни черупки“: парламентът гласува закони, но те са лобистки, натовареният с отговорността да е стожер на правовата държава нарича „екстремисти“ всички, които имат наивността още да вярват във върховенството на закона. Постдемократичната партия все повече прилича на фирма, в която капиталите заместват активистите, а медиите – кампаниите.

Европа е изправена пред друго предизвикателство. Живеем в наистина уникална ситуация: младите, залели площадите, и новите евролидери искат едно и също: Урсула фон дер Лайен обявява Зелен курс като ново стъпване на Луната – радикално пренареждане на европейския политически дневен ред. Климатичната справедливост е първи приоритет и на мобилизираните млади, но те продължават да протестират и да не вярват на политиките.

Как ще се преодолее този уникален разрыв между граждани и елити е първото голямо предизвикателство пред Европа през 2020 година. 🌱